

Zagreb – Muzej grada Zagreba – samostan klarisa

Keramičke posude,
starije željezno doba

Na spomeničkom sklopu nekadašnjega samostana redovnica klarisa unutar kojega se danas nalazi Muzej grada Zagreba, u razdoblju od 1990–1994. Arheološki zavod Filozofskoga fakulteta u Zagrebu proveo je arheološka istraživanja koja su bila sastavni dio konzervatorsko-restauratorskih zahvata na sklopu. Istraživanja su najvećim dijelom izvedena pod vodstvom Marije Šmalcelj. Riječ je o dijelu povijesne jezgre Zagreba na brežuljku Griču, odnosno njegova srednjovjekovnog utvrđenoga naselja Gradeca, uz čije je istočne zidine u XVII. st. izgrađen samostan.

Tijekom arheoloških iskopavanja istraženo je 2200 m² lokaliteta, od kojega je danas više od 300 m² posjetiteljima muzeja predstavljeno na mjestu nalaza. Istraživanja su bila veoma složena. Taj višeslojni lokalitet naseljavan je od prapovijesti, a pri istraživanju su poštovani svi slojevi – od starijega željeznoga doba do baroka. Kontinuirano naseljavanje toga prostora, uz znatnu građevinsku aktivnost tijekom triju tisućljeća, poremetilo je i dosta oštetilo arheološke slojeve.

Keramički pehar,
XVI. st.

Iz razdoblja halštatske kulture starijega željeznoga doba otkriveno je više pravokutnih stambenih objekata, plitko ukopanih u zdravicu. Supstrukcija njihovih podnica građenih od nabijene ilovače bila je izvedena od gusto posloženih riječnih oblutaka, a pronađen je i čitav niz vanjskih i unutarnjih ognjišta. Zidna konstrukcija, građena od kućnoga lijepa, očuvana je samo djelomično. Osim toga, pronađeno je mnogo otpadnih jama s mnoštvom pokretnoga arheološkoga materijala. Većina te građe pripada razdoblju VII. i VI. st. pr. Kr. S obzirom na nalaze trobridnih skitskih strelica pretpostavlja se da je halštatsko naselje na toj lokaciji postojalo do sredine VI. st. pr. Kr.

Također su pronađeni i ostatci utvrđenoga naselja latenske kulture mlađega željeznoga doba, datiranog okvirno potkraj II. i u I. st. pr. Kr. Iz toga je doba potvrđen urušeni sloj nekadašnjega kamenoga podzida bedema, a otkriveni su tragovi naseobinskih objekata na

samom sloju zdravice i ostatci metalurškoga radioničkog objekta s urušenom peći za taljenje bronce. Objekt je građen od dugih, horizontalno položenih drvenih oblica promjera 15 cm, tragovi kojih su pronađeni u istočnom rubu objekta. Podnica je bila izrađena od nabijene ilovače, na kojoj su pronađeni ostatci ognjišta za predgrijavanje rude te urušeni ostatci peći za taljenje. Od keramičkih nalaza iz toga doba najbrojniji su lonci zaobljenoga tijela ukrašeni češljastim urezivanjem te zdjele finije fature, rađene na kolu, bikoničnoga tijela i naglašenoga, ravnoga ruba. Među pokretnim nalazima ističu se dvije brončane fibule – žičana fibula srednjolatske sheme i fibula sa segmentiranom nogom nad lukom, brončana narukvica s plastičnim rozetastim ukrasom te srebrni keltski novčić tipa Samobor.

Slijedi praznina do srednjovjekovnoga razdoblja, odnosno do bedemske konstrukcije, metodom dendrokronologije datirane u VII. st. Drugi arheološki nalazi koji bi odgovarali toj dataciji nisu pronađeni. Bedem je bio građen od nabijene i potom pečene ilovače s konstrukcijom od kasetno položenih drvenih oblica.

Uz čitav niz pokretnih i nepokretnih naseobinskih nalaza datiranih u XIII–XV. st. izdvajaju se tri objekta ukopana u zdravicu, od kojih su dva

Peć za taljenje bronce, I. st. pr. Kr.

pronađena ispod sjevernoga samostanskoga krila i dvorišta, a jedan pod južnim krilom samostana. Riječ je o objektima veličine 8,5 × 4,5 m, koji su s bočnih strana bili obloženi drvenim plankama prislonjenima na zdravicu, a planke su s unutarnjih strana pridržavali uspravno ukopani stupovi. Samostojeći uspravno postavljeni stupovi koji su se nalazili duž središnje osi objekata vjerojatno su nosili hodnu konstrukciju prizemlja. Objekti pronađeni ispod sjevernoga samostanskoga krila bili su dužom stranom okrenuti u smjeru sjeverozapad–jugoistok, a onaj pronađen pod južnim krilom u smjeru istok–zapad. Gornja vremenska granica njihove uporabe objekata određena je nalazom patvorine denara kovanog između 1397. i 1427., pronađenom u sloju rušenja objekta pod sjevernim samostanskim krilom. Objekti su po završetku istraživanja konzervirani i shematski predstavljani u okviru stalnoga postava Muzeja grada Zagreba.

Razdoblje XV–XVII. st. najbolje predstavljaju nalazi pronađeni unutar

Konzervirani objekti uključeni u stalni postav Muzeja grada Zagreba

zatrpanoga bunara iskopanog u sjevernom samostanskom refektoriju. To su metalni i keramički uporabni predmeti – rombični okovi knjige, sjekira, noževi i keramičko posude. Gradnjom samostana sredinom XVII. st., njegov je sjeverni zid zatrpao jamu bunara.

Vrlo su znakoviti i nalazi koji se vežu uz život redovnica iz reda klarisa, a koje su ondje bile smještene do 1782. Svi nalazi, a poglavito pećnjaci te keramičko i stakleno posude, svjedoče o kulturi stanovanja i životu na Gradecu toga doba. Među najzanimljivije ubrajaju se nalazi engobiranih i pocakljenih pehara i zdjelica urešenih urezivanjem i slikanjem, koji se vežu uz sjevernoitalsku keramičku proizvodnju XVI. st.

Sretnom okolnošću nalaza pod samim Muzejom grada Zagreba stvoreni su uvjeti da se oni u najboljem mogućem opsegu predstave javnosti. Zagrepčani i posjetitelji Zagreba upoznaju se s gradskom poviješću preko materijalnih svjedočanstava pronađenih ispod same institucije koja se tom poviješću bavi.